

آثار عتیقه بودائی بامیان

- ۳ -

ترجمه آقای احمد علیخان

رای اینکه این مبحث تاریخی حیاتی کسانی که وارد بامیان شده و در اطراف آثار عتیقه آن چیزی نوشته اند تکمیل کنیم بایستی متذکر شویم که در ۱۸۹۵ برای اولین دفعه داکتر «گری» J.A.Gray در کتابش «مرسم به» اقامتگاهم در دربار امیر «My Résidence At the Court of the Amir» کلیشه عکس بت ۳۵ متری را شایع کرده است. بالاخر در ۱۹۱۰ مستر هدن «مدیر سرویس طبقات الارضی هند در جلد ۲ خاطره های انجمن آسیائی بنگال Memoirs of the Asiatic Society of Bengal» مقاله نسبت به آثار بودائی بامیان شایع نموده - در ۱۹۲۳ انجمن روسی که از طرف کمیسیون ملت تعیین شده بود راجع به ملیت ساکنین شرق آسیا (شرق آسیا) «تقسیمت و وقایع تاریخی نژادشناسی آنرا پروفسر بروزدن Borozdin» (با نام و اندازه میگرد) کتابی بعنوان افغانستان (حصه اول) بزبان روسی (۱) نوشته است.

تاحال هر چه تحت عنوان مبحث اخیر نوشتیم ذکر اسامی و آثار مرقومه کسانی بود که قبل از هیئت عتیقه شناسی فرانسه وارد بامیان شد، ملاحظات

(۱) مقالات کتاب مذکور به ترتیب ذیل در صفحات آن تقسیم شده است: صفحه ۱۷۳ - ۱۷۵: بت بزرگ - صفحه ۱۷۷ سمج هائی که بت موصوف را احاطه کرده - صفحه ۱۸۵: سقف و تفصیلات مثبت کاری یکی از سمج های مجاور بت دوم - صفحه ۱۸۷: نقشه های رنگه بالای يك دیوار سمج های قریب دومین بت بزرگ.

تراکنده و رسم و عکس های متوسطی ازان دیار بر داشته اند .
 هیئت اعزامی فرانسه از نوامبر ۱۹۲۲ شروع بکار نموده است چنانچه رئیس
 هیئت موصوف موسیو الفرد فوشه و خانمش بتاریخ اول نوامبر ۱۹۲۲ وارد
 بامیان شده مدت ۹ روز در آنجا متوقف بود بعد ازیشان موسیو اندره گو دار
 Andre Godard و مادام گو دار (خانم او) يك و نیم ماه در بامیان اقامت نمودند
 (۱) اسناد این دو نفر که عبارت از یلان سمج ها نقل تصاویر ، و گرفتن عکسها
 میباشد و اساس مطالعات این کتاب گفته میشود در موزه گیمه Muse Guimet
 (فرانسه) گذاشته شده . اینجا بی موقع نخواهد بود اگر متذکر شویم که اسناد
 فوق الذکر نسبت به کثرت آثار قدیمه که هنوز در بامیان موجود میباشد جز حصة
 مختصر و ناقصی نمیشد بلی و فوراً آثار عتیقه مرئی و زیر خاکی بامیان تکمیل نقل
 تصاویر باقی مانده ، روشن کردن آنها ، یکبارگی هنوز از یک ورقه لایه گل پوشیده شده
 مطالعات و کار چندین ماهه میخواهد ، بهر جهت اگر نتایج این معاینه اولی را
 بمرض استفاده بگذاریم بدینخواهد بود .

در ماه ژون موسیو ژوزف هاکن J. Hackin چون روانه بلخ بود چند
 ساعتی (۱۸ و ۱۹ سال ۱۹۲۴) در بامیان گذرانیده ملاحظات فوری بعمل
 آورده سپس در ماه نوامبر همان سال (۲۵ و ۲۶ نوامبر) در اثر معاینه سمج ها
 و امتحانات دقیق تصاویر آنها ملاحظات اولیه خود را تکمیل کرد .

بت های بزرگ

بت ۳۵ متری بر عمه معلوم است که محرك بزرگ کنجکاو و چیز عجیب دره
 بامیان عبارت از دو مجسمه عظیم الجثه بت های استاده (۲) است که در جدار

(۱) از ۲۵ اکت ۱۹۲۳ تا ۱ نوامبر ۱۹۲۳

(۲) فاصله بین دو بیت بزرگ تقریباً ۴۰۰ متر میباشد .

سنگی (عکس ۱) کونگلو مرا (اختلاط گل و سنگ ریزه) عهد سوم طبقات الارضی که حاشیه شمالی دره را تشکیل داده تراشیده شده اند. بودای ۳۵ متری در حصه شرقی جدار سنگی در طاقی قرار گرفته که حصه فوقانی آن ۸ متر عمق داده (عکس ۰۷ ب) . سطح چپ این طاق نواقصی دارد که از آن فهمیده میشود این بت کار اول دستی صنعتگران بوده و از همه اولتر به تراشیدن آن پرداخته اند اعضای بودا کلفت و بی تناسب سر او بیحد بزرگ ، سینه اش نهایت برآمده ، شانه ها از حد زیاد فراخ و رانها مانند شمع دیوار در بدن او چسپیده است تفصیلات صورت بودا معلوم نمیشود زیرا پیشانی ، بینی و لب های او را اصولاً خراب کرده اند و امروز از پیشانی تا زنج بصورت سطح عمودی باقی مانده است چین های لباس او را مجزی از کل چونه ساخته به بدنش ملتصق نموده اند . چین های بهم نزدیک یلان سلطانی (Sainghati سنگانی) که کاملاً بدن بودا را می پوشاند خط الراس های تیغه داری را نشان میدهد . ملاحظاتی که راجع به عدم تکامل منظر طاق و اعضای ناموزون و بی تناسب این مجسمه نمودیم از یک طرف ، ^{که در علم السمج مطالبی قدیمی} وجود السمج ^{که در مجاورت نزدیک بت} ۳۵ متری واقع است از طرف دیگر ^{ما را با این} و ^{الذات} نمود . که همین دسته سمج های اطراف بت ۳۵ متری را قدیمترین عمرانات جدار سنگی و مربوطات همان معبد شاه قدیمی (قرن اول مسیحی) بشماریم . حالا بیائیم به در مجسمه عظیم الجثه که آیا در چه قرنی ساخته شده اند و عمر تقریبی آنها چقدر خواهد بود . موسیو الفرد فوشه عصر ساختمان دو بت عظیم بامیان را با عصر تراشیدن بت های بزرگ سه نقطه دیگر مقایسه کرده در نتیجه عمر تخمینی اینها را واضح میکند مشارالیه میگوید : عصر ساختمان دو بت عظیم بامیان نسبت به زمانیکه تراشیدن بت های عظیم الجثه از

سارو و کج رواج بود و هنوز بقایای باهای بزرگ آن در خرابه های «نخت باهی»
 «ناکزیلا» دیده میشود مؤخر، نسبت به بت های چینی (اینها هم در سنگ تراشیده
 شده) مقام «ین - کنگ» Yun Kang که در قرن ۵ و «لانگ من» Long Men
 که در قرن ۶ ساخته شده اند مقدم و بابت های «راوات» Ravât سر هند
 Sêrinde هم عصر میباشند» (۱)

زوار چینی هونستن هم تشریحاتی در اطراف مجسمه های عجیب (فان - یان - نا)
 Fan Yan Na یعنی بامیان ( ) در دسترس ما گذارده است. در عصریکه
 زوار چینائی وارد بامیان میشود یعنی در سال ۶۳۲ مسیحی بت ها از ورق طلا
 یا بهر قسمیکه رنگ آمیزی شده بود چنان وانمود می نمود که زوار خیال میکرد
 بت ۳۵ متری از برنج ریخته شده باشد چنانچه مشار الیه میگوید: « هر حصه
 بدن بودار اعلیجده ریخته سپس آنها مجتمع و مجسمه ایستاده بود اساساً گیامونی
 Sakya Muni را تشکیل داده اند»

بت ۵۳ متری = بت ۵۳ متری در طاق سه گوشه (عکس ۱۰) زرق
 حساسی در رسم خطوط خاکه کاری که نازم مطالعه نمودیم نشان میدهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

(۱) از فرار مقایسات موسیو فوشه معلوم میشود که دو بت بزرگ بامیان در قرن ۳ و ۴
 مسیحی تراشیده شده باشند. چون قبلاً بلاحظه رسید که بت ۳۵ متری یعنی بت کوچک کار
 اول دستی صنعتگران میباشد اند عصر ساختمان آن بقرن ۳ و از بت بزرگ ۵۳ متری بقرن
 ۴ یا ۵ مصادف میشود. (مترجم فارسی)